

geboorte van het fenomeen beschreven wordt. Ontwikkelingen in het buitenland worden hier vergelijkenderwijs belicht. Het feit dat de Duitsers in de jaren dertig mogelijkheden zagen in de televisie als propagandamiddel is opmerkelijk te noemen.

De radio is heel lang het voornaamste medium gebleven in Nederland, met de televisie als stiefkind. Saillant detail is wellicht dat de KRO in het jaar dat Akkermans zijn televisiecarrière begon, op de radio de hoorspelserie 'Sprong in het heelal' bracht waarin de televisie gepresenteerd werd als een futuristisch en hypnotiserend medium dat door de enig overgebleven Marsbewoner misbruikt wordt om de wereldbevolking, die immers beeldbuisverslaafd is, zijn wil op te leggen. In werkelijkheid kreeg de televisie al snel een status die de radio vóór haar nooit bezeten had, en dat leidde weer tot een omstreden uitzending van het satirisch televisieprogramma 'Zo is het toevallig ook nog eens een keer...', met als onderwerp de zogenaamde 'beeldbuisreligie.'

Het lijkt me interessant om iemand de draad te zien oppakken waar Akkermans eindigt. Dan kan wellicht het ontstaan van de commerciële televisie van achtergrondinformatie worden voorzien.

Het boek van Akkermans is prettig leesbaar. De tekst wordt aangevuld met beeldmateriaal, bestaande uit foto's, krantenknipsels en posters in zwart-wit. De goedgekozen beelden illustreren de aansprekende anekdotes van Akkermans. Het boek is helder van opzet en duidelijk geschreven. Hoewel specialistisch van aard blijft de tekst toegankelijk voor de geïnteresseerde leek. De uitgave is voorzien van een grondig bronnenapparaat en een register.

Paul Hendriks

M. Broersma, *Tegen de trend. Regionale journalistiek in een veranderende samenleving* ([Apeldoorn: Wegener], 2003, 128 blz.).

Politieke partijen, omroepen, vakbonden, maar ook dagbladen kampen allemaal met dezelfde problemen: ledenverlies, vergrijzing van de achterban en moeilijkheden bij het bereiken en aan zich binden van jonge generaties. Er is niet alleen een kloof ontstaan tussen burger en politiek, maar ook tussen lezer en krant. Speciaal voor de kloof tussen burger en politiek is de laatste jaren veel aandacht in de media. De verklaring wordt onder andere gezocht in ontzuiling en individualisering. Dagbladen hebben bovendien te maken met calculerende consumenten, die de krant niet meer zien als het enige hulpmiddel om zich te informeren. Ook andere media zoals televisie en internet worden gebruikt. Voor regionale kranten is de grotere mobiliteit van de mensen nog een bijkomende negatieve factor. Onder druk van teruglopende ledenaantallen en slinkende abonneebestanden proberen politieke partijen, vakbonden maar ook kranten weer aansluiting te krijgen bij hun achterban.

In het boek *Tegen de trend*, dat verschenen is ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van Wegener (een grote uitgever van regionale kranten in Nederland) staan de problemen waarmee de regionale dagbladen de afgelopen decennia te maken kregen centraal. In een bepaald opzicht is het boek verrassend te noemen. Het is fraai vormgegeven en oogt als een mooi relatiegeschenk waarin een enthousiast verhaal over de groei en bloei van het marktgenoteerde concern niet zou hebben misstaan. Het boek blijkt echter bij lezing een gedegen wetenschappelijke studie te zijn.

In hoofdstuk 1 worden de maatschappelijke veranderingen besproken die de, vanaf het midden van de jaren tachtig, dalende trend in de oplagen van regionale kranten verklaren. Overigens

zijn deze dalende oplagen van regionale kranten geen exclusief Nederlands verschijnsel. De maatregelen die uitgevers en redacties troffen op het gebied van schaalvergroting, concernvorming en redactionele fusies worden in hoofdstuk 2 behandeld. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 gekeken naar de positie van het beeld in kranten; onder druk van de dalende oplagen en concurrentie van de televisie wordt meer aandacht aan foto's en vormgeving geschonken. In de laatste twee hoofdstukken komt de positie van de regionale verslaggeving en het perspectief van de lezer aan bod.

De auteur beschrijft de reactie van de regionale kranten op de dalende oplagen in de jaren tachtig. De oplagen van de landelijke kranten stegen op dat moment nog wel en daarom hadden men het idee dat de mensen niet alleen regionaal nieuws wilden. Door globalisering zou de wereld van de mensen vergroot zijn. Daarom werd naast het regionale nieuws ook aandacht besteed aan binnen- en buitenland. De oplagen bleven echter dalen. In de jaren negentig begon men, mede door de uitkomsten van lezersonderzoeken, te beseffen dat juist het regionale nieuws prominenter aanwezig moest zijn; regionale kranten worden gekocht voor het regionale nieuws. Vanaf dat moment kwam er meer aandacht voor regionieuws (onder andere regionale edities). Dit voorbeeld is illustratief voor de houding van redacties: ze hadden weinig oog voor hun lezers. De onafhankelijke en opvoedende taak van de journalistiek werd belangrijk gevonden. Door de dalende oplagen en onder druk van de adverteerders werden kranten gedwongen steeds meer naar de lezers te luisteren en contact met hen te zoeken (bijvoorbeeld lezersdagen en contact via internet).

In het boek worden geen kant en klare oplossingen voor de problemen gepresenteerd en de auteur pretendeert ook niet te kunnen voorspellen hoe de ontwikkeling van de regionale kranten in de nabije toekomst zal zijn. Wel geeft hij aan dat veel meer aandacht moet uitgaan naar jongeren en allochtonen. Het boek is overzichtelijk van opzet en zal daarom, mede door het veelvuldig aanhalen van lezersonderzoeken van Wegener, een bruikbare informatiebron zijn voor iedereen die geïnteresseerd is in de discussie over de toekomst van de (regionale) journalistiek. Overigens is het opmerkelijk dat de spanning tussen pers en bestuurders, zoals de laatste tijd veelvuldig besproken in de media, verder niet ter sprake komt. Speelt dit niet op regionaal niveau? Een minpunt van het boek betreft de vormgeving. Hoewel het boek fraai is uitgevoerd, zijn de verwijzingen gedrukt in een bruine, slecht leesbare letter. Ook de grafieken in bruin, zwart en grijs zijn helaas niet erg duidelijk. Het boek is niet voorzien van een register en literatuurlijst.

Biene Meijerman

Parlementen in de Nederlanden

HENK TE VELDE

Parlementaire geschiedenis behoort tot de klassieke historiografische genres. Aanvankelijk werd het vooral beoefend door parlementariërs. In Nederland publiceerde het liberale kamerlid W. J. van Welderen baron Rengers in 1891 een studie over de parlementaire geschiedenis sinds 1848. Hij was daarmee net iets later dan het, eveneens liberale, Belgische kamerlid Louis Hymans die van 1877 tot 1880 een vijfdelige *Histoire parlementaire de Belgique de 1831 à 1880* liet verschijnen. Deze was op zijn beurt weer enkele jaren later dan de Franse, opnieuw (doctrinair) liberale politicus Duvergier de Hauranne die tussen 1857 en 1872 een tiendelige *Histoire du gouvernement parlementaire en France 1814-1848* publiceerde.¹ Het ging in ieder land om een cruciale beginperiode in de moderne parlementaire ontwikkeling, die beschreven werd op het moment dat het parlementaire regime opnieuw ter discussie stond, en de auteurs staken hun bedoeling om dit regime te versterken (of te rehabiliteren in het Franse geval) niet onder stoelen of banken. Wel waren het nogal verschillende studies, niet alleen in omvang, maar ook in de houding van de auteurs: Hymans gaf een onpersoonlijke samenvatting, de twee anderen waren weliswaar ook zakelijk, maar lieten de lezers meeproeven van hun engagement en de opwinding uit de tijd zelf. Het genre was in de handen van de laatsten levendig door hun expliciete betrokkenheid en hun grote aandacht voor de parlementaire atmosfeer, het parlementaire debat en de parlementaire grootmeesters. Het was bovendien actueel en politiek uiterst relevant en sloot aan bij een publieke discussie over de aard van parlementaire vertegenwoordiging. Over vragen van staatsrechtelijke en politiek-theoretische aard werd veel gedebatteerd en personele unies van kamerlid, historicus en theoreticus kwamen regelmatig voor, zoals bij een Franse doctrinaire liberaal als François Guizot.

In de twintigste eeuw zijn dergelijke verbindingen zeldzaam geworden. In Nederland was de vrijzinnig-democraat P. J. Oud er nog een voorbeeld van. Maar in de eerste helft van de twintigste eeuw kon het parlementaire systeem vooral op kritiek rekenen, en in de tweede helft was het decennia lang vrijwel onomstreden; beide situaties leidden tot een andere houding tegenover het verleden. Na de Tweede Wereldoorlog stond het belang van het parlement buiten kijf en werden overal initiatieven genomen om de parlementaire geschiedenis te stimuleren: de 'History of Parliament Trust' in Groot-Brittannië, de 'Beiträge zur Geschichte des Parlamentarismus und der politischen Parteien' in Duitsland, wat later het 'Centrum voor parlementaire geschiedenis' in Nijmegen. Hier ging het om de geschiedenis van

¹ W. J. van Welderen Rengers, *Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland van 1849 tot 1891* (3 dln., 1889-1891; Den Haag, 1905-1907); L. Hymans, *Histoire parlementaire de la Belgique de 1831 à 1880* (5 dln.; Brussel, 1877-1880); P. Duvergier de Hauranne, *Histoire du gouvernement parlementaire en France 1814-1848* (10 dln.; Parijs, 1857-1871).